

453. Агдадайце народныя загадкі-жарты. Запішыце сказы, раскрываючы дужкі.

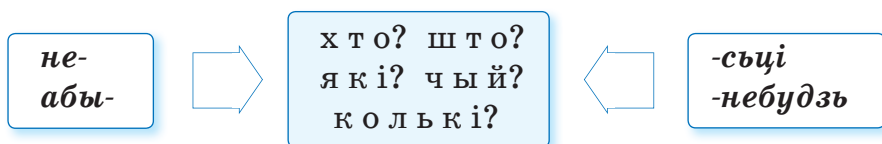
1. (Які) два^м займеннікі перашкаджаюць дарожнаму руху?
2. Без (што) чалавек не можа жыць? 3. (Што) заканчваецца дзень?
4. Без (што) хаты не пабудуеш^{сл}? 5. На дне (які) ракі плавае лічба?
6. (Які) соль нельга распусціць у вадзе?

Для даведкі: літарай **ь**; я і мы; ноту соль; без імені; без стуку; Прыпяць.

Вызначце разрад займеннікаў па значэнні, склон, лік (калі ёсць), род (калі ёсць). Падкрэсліце займеннікі як члены сказа.

§ 72. Няпэўныя займеннікі

454. Ад займеннікаў утварыце аднакаранёвыя словы.

Вызначце, на што ўказваюць утвораныя словы (на прадмет, прымету, колькасць). Ці вядомы вам гэтыя прадметы, прыметы, колькасць?

Ад займеннікаў якога разраду ўтварыліся новыя словы? Чаму, на вашу думку, гэтыя займеннікі называюцца няпэўнымі?

Няпэўныя займеннікі ўказваюць на няпэўныя, невядомыя прадмет, прымету, колькасць: **Нехта** спяшаецца, **камусьці** не спіцца, **некага** гоніць радасць адкрыцця (С. Грахоўскі).

Няпэўныя займеннікі ўтвараюцца ад пыталых пры дапамозе прыставак **не-** і **абы-**: **нёхта**, **нёшта**, **нёйкі**, **нёчы**, **некаторы**, **некалькі**; **абы-хто**, **абы-што**, **абы-які**, **абы-чый**.

Няпэўныя займеннікі таксама ўтвараюцца пры дапамозе марфем **-сьці** і **-небудзь**, якія называюцца **постфіксамі**: **хтосьці**, **штосьці**, **чыйсьці**; **хто-небудзь**, **што-небудзь**, **чый-небудзь**, **каторы-небудзь**, **колькі-небудзь**.

455. Прачытайце табліцу. Зрабіце вывад пра асаблівасці змянення няпэўных займеннікаў.

Склон	Скланенне няпэўных займеннікаў			
Н.	<i>нехта</i>	<i>штосьці</i>	<i>абы-які</i>	<i>чый-небудзь</i>
Р.	<i>некага</i>	<i>чагосьці</i>	<i>абы-якога</i>	<i>чыйго-небудзь</i>
Д.	<i>некаму</i>	<i>чамусьці</i>	<i>абы-якому</i>	<i>чыйму-небудзь</i>
В.	<i>некага</i>	<i>штосьці</i>	як Н. ці Р.	
Т.	<i>некім</i>	<i>чымсьці</i>	<i>абы-якім</i>	<i>чыйм-небудзь</i>
М.	<i>(на) некім</i>	<i>(на) чымсьці</i>	<i>(на) абы-якім</i>	<i>(на) чыйм-небудзь</i>

Праскланяйце займеннікі *абы-хто* і *абы-што*.

456. Прачытайце тэкст. Да якога тыпу маўлення ён адносіцца? Чаму тэкст называецца «Не такі»?

Не такі

Я вучуся на трэцяй парце ў 6-м «Б» класе разам з адной дзяўчынкай. Ну, што я сказаў смешнага? Усе хлопчыкі вучацца з якой-небудзь дзяўчынкай на якой-небудзь парце. А мяне нават мама запэўнівае, што я стараюся кагосьці рассямшыць^{сп}. Вось задумаўся на нейкім уроку. А мяне раз — і да дошкі! Я разгубіўся і кажу:

— Ды я ж ведаю, што ўсё добра ведаю! Нават калі ішоў да дошкі, не ведаў^с, што нечага не ведаю!

Да ролі клоўна я прывык. Нават пачаў губляцца, калі каля дошкі нешта кажу, а некаторыя вучні не смяюцца. Можна, сапраўды, я не такі, як усе? (*Паводле В. Гарбука*).

Выпішыце з тэксту няпэўныя займеннікі. Вызначце, у якой форме яны ўжыты.

Прыстаўка **не-** і постфікс **-сьці** з займеннікамі пішуча разам: *нехта*, *нейкі*, *штосьці*, *чыйсьці*.

Прыстаўка **абы-** і постфікс **-небудзь** з займеннікамі пішуча праз злучок: *што-небудзь*, *які-небудзь*, *чый-небудзь*. Калі прыстаўка **абы-** аддзяляецца прыназоўнікам, то тады яна пішацца асобна: *абы з кім*, *абы перад чым*.

457. Прачытайце словазлучэнні.

Чем-то увлекаться, кого-то искать, беседовать лишь бы с кем, кому-то сказать, подарить чьему-либо сыну, вспоминать о нескольких встречах, идти на какую-нибудь выставку.

Запішыце словазлучэнні па-беларуску. Раствлумачце напісанне слоў.

458. Прачытайце табліцу. Зрабіце вывад пра асаблівасці скланення няпэўных займеннікаў.

Склон	Скланенне займеннікаў <i>нейкі, нечы, некаторы</i>		
Н.	нейк <i>і</i>	неч <i>ы</i>	некатор <i>ы</i>
Р.	нейк <i>ага</i>	неч <i>ага</i>	некатор <i>ага</i>
Д.	нейк <i>аму</i>	неч <i>аму</i>	некатор <i>аму</i>
В.	як Н. ці Р.	як Н. ці Р.	як Н. ці Р.
Т.	нейк <i>ім</i>	неч <i>ым</i>	некатор <i>ым</i>
М.	(у) нейк <i>ім</i>	(у) неч <i>ым</i>	(у) некатор <i>ых</i>

Пры вымаўленні займенніка *некаторы* і яго форм націск падае на **о**: *некато́ры, некато́рага, некато́раму, некато́рым, некато́рыя, некато́рых* і інш.

459. Спішыце сказы, раскрываючы дужкі і ўжываючы займеннікі ў патрэбнай склонавай форме. Абгрунтуйце напісанне займеннікаў.

1. Але аб тым, што ў (*нечы*) сэрцы выбух, парою нават блізкія не знаюць (*М. Танк*). 2. Болей за ўсё на свеце Косця любіў чытаць кніжкі — абы(*які*), каб толькі чытаць (*В. Быкаў*). 3. Страціў слова, страціў спадчыннае слова — (*што*)сьці страціў у душы абавязкова (*Н. Гілевіч*). 4. З сіняватых^{сл} даляў, з сіняватай цьмы (*хто*)сьці напявае залатыя сны (*Т. Кляшторны*). 5. Бачу я: нехта (*нехта*) любіць. Гэта іх справа, гэта іх права. Бачу я: нехта (*нехта*) губіць. Тут і мая ўжо справа (*А. Вяцінскі*).

Раствлумачце значэнне слова *спадчыннае* праз падбор аднакаранёвых.